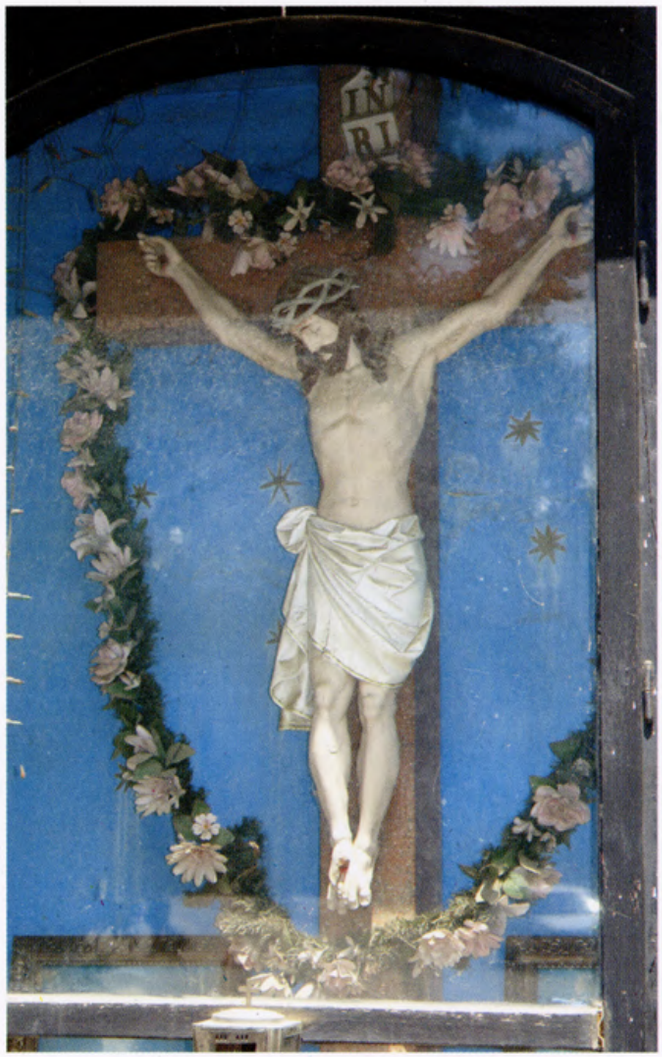
Kakvo selo takvo raspelo

Muzej Prigorja

Sesvete, 2009.

Kakvo selo – takvo raspelo

Raspela, poklonci i kapelice u Sesvetskom prigorju

Muzej Prigorja
Sesvete, svibanj 2009.

Sadržaj

Uvod	7
Mjesta podizanja raspela	9
Uloga i značaj raspela u životu sela	11
Raspela	17
Poklonci i kapelice	24
Novija izgradnja i obnova	30
Obnova raspela u Dobrodolu	37
Katalog	47

Branovec

Uvod

Prolazeći selima Sesvetskog prigorja gotovo ne primjećujemo stara raspela na raskrižjima, uz ceste i putove. Uklopljene u ambijent, doživljavamo ih tek kao prepoznatljive detalje ruralnog i prigradskog krajolika, no za stanovnike Prigorja ona imaju mnogo osobnije značenje. To su mjesta uz koja se u prolazu zastaje na kratak odmor i okrijepu duše. Vjernici uz njih mole za sebe i svoje bližnje, traže zaštitu i mir.

Sesvetsko prigorje, u kojem su nastali ovi mali znameni pobožnosti, prostor je u kojem se susreću nizinski predjeli uz rijeku Savu na jugu sa šumovitim brežuljcima Medvednice na sjeveru. Na zapadu Prigorje ulazi u prigradska naselja Zagreba, a na istoku u vinorodna zelinska brda. Tu su se nadomak gradu smjestila sela u kojima su spretni i marljivi Prigorci, nadareni sklonošću da oplemene svoj prostor, podizali mnogobrojna raspela. Njihovom stvaralačkom sposobnošću nastala su duhovna i materijalna dobra, trajne vrijednosti koja su nam ostavili u nasljeđe.

Kako bismo potaknuli zanimanje za zaštitu i očuvanje ovoga dijela baštine, želimo predstaviti ovu vrstu spomenika. Stoljetna tradicija postavljanja raspela i danas ima značajnu ulogu u životu ljudi, posebno na selu. Izgled sela danas je znatno promijenjen, tradicijska arhitektura sačuvala se tek fragmentarno pa su raspela uz veće sakralne objekte rijetki jasno vidljivi tragovi prošlosti u prostoru.

Inicijativa mještana sela Dobrodola da obnove svoje gotovo sto godina staro drveno raspelo potaknulo nas je na istraživanje i evidentiranje raspela u Sesvetskom prigorju.

Zabilježili smo i snimili sve objekte male sakralne arhitekture – raspela, poklonce i kapelice – na širem području Sesvetskog prigorja, kako starije tako i one građene u novije vrijeme. Podatke o gradnji prikupili smo u razgovoru s mještanima koji su vidjevši da fotografiramo njihova raspela rado zastajali i prisjećali se vremena njihova podizanja i događaja vezanih uz gradnju, kao i svojih susjeda koji su u tome sudjelovali.

Kako smo saznali od kazivača, u prošlosti su raspela bila dominantni sakralni znamen gotovo svakog sela. Zbog smještaja uz putove, nazivaju ih i krajputašima. Stariji Prigorci za raspelo često koriste i naziv križno drevo. Taj je izraz, pretpostavljamo, arhaičniji i povezan je s drvom kao materijalom od kojeg su se izrađivala raspela. U Prigorju su raspela često smještana u male zidane objekte, koje domaće stanovništvo također naziva raspelima, ali i kapelicama. Mi smo se koristili nazivom poklonac, koji se u stručnoj literaturi rabi za slične građevine.

Blaškovec

Mjesta podizanja raspela

Mjesta na kojima se raspela podižu najčešće su raskrižja putova u središtu sela, a zatim mjesta uz glavnu cestu koja vodi u selo. Nalazimo ih također uz crkve i planinske staze, u vinogradima, poljima, pa i dvorištima.
Raskrižja putova od davnina su imala magično značenje za čovjeka. U mnogih naroda postoji tradicija podizanja različitog znamenja na raskrižjima: kapelica, obeliska, natpisa, žrtvenika. Grci su im pridavali toliki značaj da su u svojoj mitologiji imali božanstvo raskrižja, božicu Hekatu, vladaricu triju svjetova: neba, zemlje i podzemlja. Njezin je lik postavljan na raskrižja putova, a putnici su ondje prinosili žrtve.

Glavnica Gornja

Oduvijek su raskrižja bila mjesta simboličnog odabira novog puta. Dolazak na raskrižje dolazak je na mjesto gdje se zastaje u nedoumici kojim putem nastaviti.
Kršćanska je tradicija raskrižja ispunila križevima radi molitve, radi zastajkivanja da se osluhne vlastita duša. Tu vjernici pale svijeće čija treperava svjetlost ima blagotvorni učinak, a za putnike i prolaznike raspela su putokazi i orijentiri u prostoru.

Šimunčevec

Uloga i značaj u životu sela

misa kraj raspela
u Glavnici Gornjoj,
početak 20. stoljeća,
fotografija iz
Etnografske zbirke MPS

Raspela odaju veliku pobožnost puka i tradiciju koja se njeguje već stoljećima. Kao izraz religioznog uvjerenja i potrebe ljudi za oplemljenjivanjem prostora, duboko su ukorijenjeni u svakidašnji život sela.

Pojedini su ih pobožni pojedinci podizali na svojem zemljištu, kao zahvalu za primljena dobra ili kao spomen na neki događaj. Najčešće se ipak podižu zalaganjem cijelog sela, na zemljištu darovanom od neke obitelji, zadružnom zemljištu i o zajedničkom trošku. Gradili su ih lokalni majstori tesari, zidari, kovači, limari i u njih uz svoju vjeru unosili i osjećaj za lijepo.

Kako su često podizani u povodu obilježavanja nekih događaja, možemo ih smatrati i svojevrsnim kronikama seoskih zbivanja pa je njihova uloga tim značajnija za povijest kraja. Motivi njihova podizanja, događaji koji su prethodili gradnji i ljudi koji su bili angažirani oko gradnje, još su uvijek živi u sjećanjima kazivača.

Vjerski značaj raspela nije povezan s dnevnim liturgijskim obredima. Liturgijska se slavlja slave samo povremeno, na blagdan sveca zaštitnika ili neki drugi crkveni blagdan, pogotovo u selima koja nemaju crkvu ili kapelu.
U Prigorju se kraj raspela za vrijeme marijanskih svibanjskih i listopadskih pobožnosti moli krunica, molitva koju je preporučivala Blažena Djevica.
Tradicionalno se za blagdan Svih svetih sva raspela uređuju i ukrašavaju vijencima od papirnatih ružica, cvijećem, pale se svijeće i lampaši. Ondje se okupljaju mještani, većinom žene i djeca, zajednički mole krunicu i pjevaju, duhovno se pripremajući za blagdansko slavlje.

Ivanja Reka

Osim vjerskog raspela imaju i svjetovni značaj jer su kao prepoznatljiva točka u prostoru mjesto okupljanja u različitim prigodama, posebno u selima gdje ne postoji župna crkva. Kraj raspela se dogovaraju susreti i sastanci. Na taj način postaju spona među mještanima. Oni se tu okupljaju i oko sasvim svjetovnih, svakodnevnih problema zajednice. Mještanke uređuju okoliš i brinu se za cvijeće i biljke, a djeca se okupljaju u igri. Briga o održavanju raspela, obnovi ili gradnji stvara zajedništvo među mještanima. Tako je u Prigorju nastala izreka koja pokazuje identifikaciju sela s raspelom, obvezu da se brine o njegovu održavanju, ali u konačnici i značaj koji je raspelo imalo u životu sela: *kakvo selo – takvo raspelo*.

Novoselec

Okoliš i ukrašavanje

Raspela su gotovo uvijek ograđena niskom ogradicom, betonskom ili od kovanog željeza. Njezina je uloga odvojiti raspelo od svega što bi moglo nagrditi sveto mjesto. Unutar ogradice sade se različite vrste biljaka koje čine mali vrt. U kršćanskoj simbolici vrt je simbol raja, a vrt oko raspela pritom je prikaz nebeskog raja na zemlji.

Ograda čuva unutrašnju ljepotu koja cvjeta, rajski vrt kao okvir raspelu. U vrt se ulazi kroz mala vrata, a usred vrta nalazi se raspelo kao simbol kršćanstva i vjere. Pojedine vrste cvijeća koje se ondje sade posjeduju i odašilju simboličnu poruku. Cvijet bijelog ljiljana simbol je čistoće, irisi (perunike) predstavljaju kraljevski status Majke Božje, a crvene ruže znak su Kristova mučeništva.

U novije se vrijeme sve manje poklanja pažnja simbolici, odabir cvijeća najviše ovisi o osobnim sklonostima mještanki koje ga sade i njeguju. U Prigorju se najčešće sadi domaće tradicionalno cvijeće pa vrtovi u ograđenom prostoru oko raspela najčešće nalikuju na vrtove obližnjih kuća.

Raspela su nekada ukrašavana vijencima od papira, a poslije voštanim i plastičnim cvijećem. Mještani dodatno ukašavaju raspela malim kipićima, slikama, cvijećem, krunicama i hamajlijama s hodočašća u poznata svetišta.

I.N.R.I.

JASAN PRECISTE DJEVICE ZACETA

Raspela i kapelice vrlo često imaju natpise ispisane najčešće na postamentima, okvirima ili na zasebnim pločama. Katkad je to samo godina gradnje, a često su to potpisi graditelja i naručitelja, zavjetni natpisi, natpisi kulta ili poruke koje putnika pozivaju na razmišljanje, opominju ili navode razloge podizanja.

Najčešći su natpisi s potpisom naručitelja koji poručuju razloge podizanja spomenika, poput natpisa na raspelu u Kobiljaku:

Gospode, za života moga puta, tvoj svijetlio mi lik, pa zato u ovom selu gdje svijetlo ugledah tvoje dižem ti spomenik. 21. 1. 1872 – 1939. Franjo Jurinec

Primjer natpisa kulta imamo na raspelu u selu Vugrovcu, gdje se poručuje prolaznicima:

Ja sam put, istina i život!

Natpisi zavjeta donose zagovor u kojem je sažeta poruka. U selu Obrežu Soblinečkom bračni par Kuzmić podigao je zavjetnu kapelicu na kojoj stoji poruka:

Sagradili smo ovu kapelu kao zahvalu trojedinom Bogu za primljene darove po zagovoru gospe Lurdske. Bože čuvaj ovaj dom i domovinu Hrvatsku! Stjepan i Barica Kuzmić.

Raspela

O vremenu podizanja prvih raspela u Prigorju, na žalost, nemamo podataka. Nisu zabilježeni u crkvenim knjigama, a sjećanja mještana ne sežu tako daleko u prošlost. Smatra se da se u sjeverozapadnoj Hrvatskoj raspela pojavljuju u doba katoličke obnove u 17. i 18. stoljeću, pa vjerujemo da se tada pojavljujuju i u Sesvetskom prigorju. Drvo, od kojeg su raspela tada građena, nije bio dovoljno postojan materijal da bi ona opstala do današnjih dana. Danas su u Prigorju najstarija raspela ona podignuta na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće i početkom 20. stoljeća.

Raspelo pokraj stare škole i župne crkve Svetog Trojstva u Moravču podignuto je sredinom 19. stoljeća, u vrijeme učitelja Vatroslava pl. Štaduara, vlastelina omiljskog i ono je danas najstarije raspelo u Prigorju. Među starijima su i metalno raspelo u Kučilovini podignuto 1906. godine te betonsko raspelo u Belovaru iz 1908. godine. Danas najstarije drveno raspelo nalazi se selu Dobrodol, a podignuto je 1915. godine.

Moravče

Nekada su raspela tradicionalno tesana i rezbarena iz drva, materijala koji je bio najdostupniji u šumovitom prigorskom području. Istočne padine Medvednice pokrivale su listopadne šume hrasta, graba i kestena. Hrastovo je drvo stoga bilo prirodni izbor materijala za izradu raspela.

Danas je malo sačuvanih starih drvenih raspela, križevi od drva zamjenjivani su trajnijim betonskim ili su zbog dotrajalosti jednostavno srušeni. U selu Glavnici Gornjoj, izvan naselja u podnožju kapele Krista Kralja stajalo je staro drveno raspelo. No nekom je prilikom izgorjelo od upaljenih svijeća pa je drveni križ zamijenjen betonskim.

Osim raspela u Dobrodolu zabilježili smo stara drvena raspela u mjestima Svibovski Otok te u Velikom Vrhu. Raspelo u Prekvršju smješteno je u novu kapelicu i na taj način sačuvano, a u Blaškovcu je još pri gradnji postavljeno u metalni "ormarić".

U selima Blaguša, Paruževina i Vugrovec još početkom 90-ih godina prošlog stoljeća, kada su snimljena za dokumentaciju Muzeja Prigorja, stajala su stara drvena raspela. Danas ih više nema, zamijenjena su novim raspelima ili kapelicama.

Paruževina, Vugrovec, Blaguša
snimljeno 1991. g., fototeka MPS

Svibovski
Otok

Nekad su križevi drvenih raspela bili većih dimenzija i bogato rezbareni. Križna dreva su ukrašavana raznim profilacijama, motivima kaleža, križeva, rozeta, negdje i modelima crkava. S vremenom su ukrasi postajali sve skromnji, a drvena raspela koja se danas podižu imaju jednostavne križeve, gotovo u pravilu bez ukrasa. Razlog tome vjerojatno je odumiranje tesarskog umijeća, nužnog za izradu takvih ukrasa.

Drveni se križ natkrivao polukružnim ili trokutastim limom, koji ga je poput malenoga krovića štitio od kiše. Rub krovića krasili su brojni ukrasi poput listova, cvjetova, srca, a na vrhu kao završetak najvišeg dijela luka nalazio se križ. Na nekim je starijim raspelima tijelo Krista posebno zaštićeno ukrasno izvedenim limenim okvirom različitih oblika, a ponegdje je u istu svrhu i ostakljen. Danas je malo limarskih majstora koji bi uložili trud u izradu detalja na krovićima. Oni se izrađuju od jednostavne limene trake, bez dodatnih ukrasa.

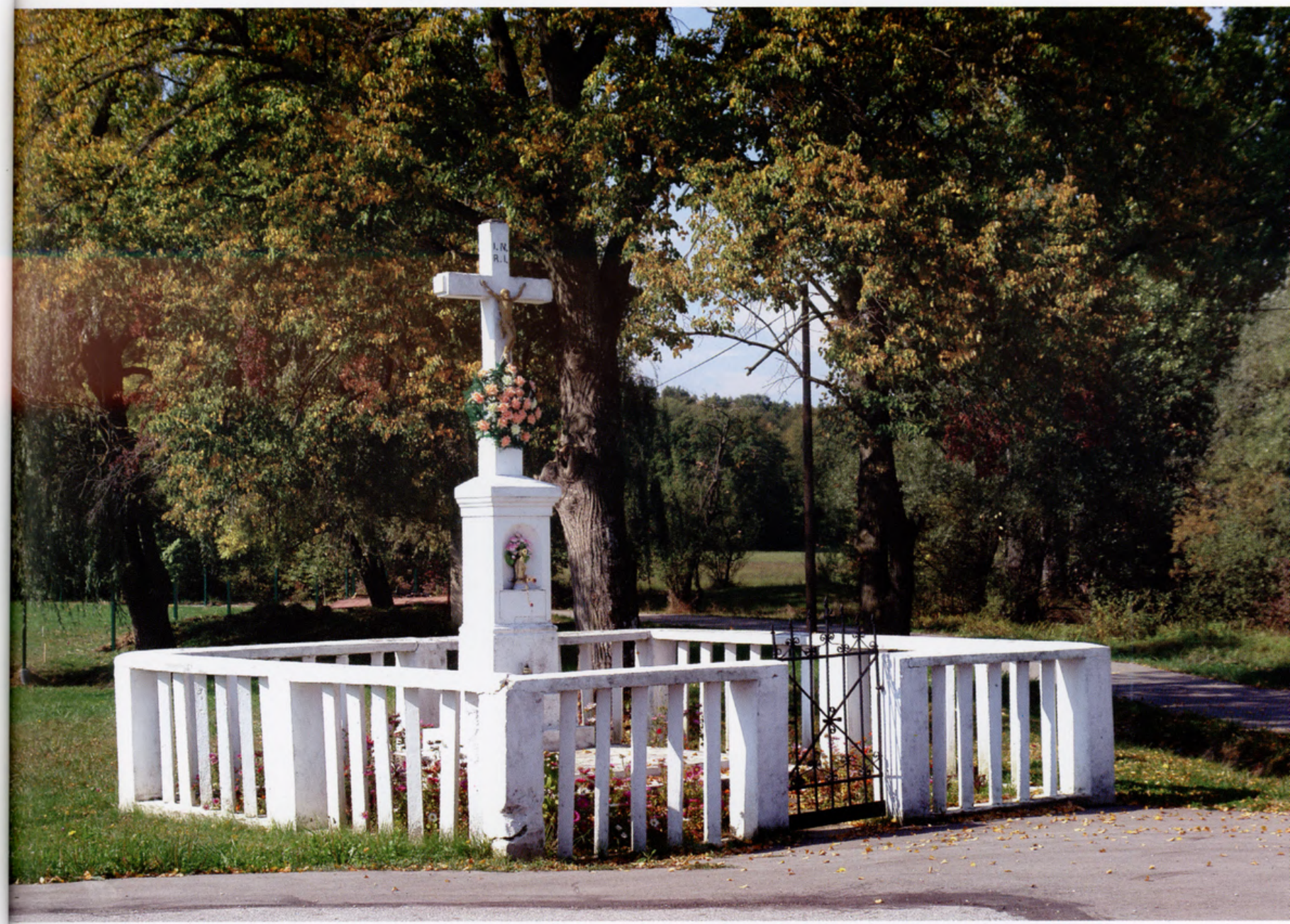
Tijelo Krista najčešće je izrađeno od metala, gusa ili željeza. Obojano je srebrnom ili zlatnom bojom. Katkada i u više boja. U tom se slučaju bojom ističe kruna na glavi i tkanina omotana oko Kristova tijela, tzv. perizoma.
Vrlo su rijetka raspela na kojima je tijelo Krista izrađeno od drva. U cijelom Prigorju naišli smo na samo dva takva raspela, u selima Beštaki i Blaškovec.
Za razliku od starih drvenih raspela kojih danas gotovo više i nema, ona građena od trajnijih materijala dobro su očuvana. U Sesvetama, Kobiljaku i Žerjavincu zabilježili smo tako raspela izrađena od kamena, u Belovaru i Šijavrhu od betona, a u Moravču i Kučilovini raspela lijevana od metala.

Beštaki

Blaškovec

Šijavrh

Poklonci i kapelice

Posebno možemo izdvojiti poklonce s raspelima građene dvadesetih i tridesetih godina dvadesetog stoljeća, specifičnog oblika vrlo raširenog u Prigorju. Zabilježili smo ih u Adamovcu, Lužanu, Blaškovcu, Kašini, Drenovi, Glavnici Donjoj i Gornjoj te Vurnovcu. U tim malim zidanim objektima, koje domaći ljudi nazivaju raspelima ili kapelicama, raspela su smještena u niši, često ostakljenoj.

Četverougaonog su tlocrta s ravnim krovom i stupovima na prednjoj strani. Iako su svi građeni po sličnom obrascu, postoje razlike u oblikovanju bočnih strana, stupova i niša. Većina ih na krovu ima križ, koji je negdje postavljen na lunetu sa stiliziranim sunčevim zrakama, a uglovi su često naglašeni različitim vertikalnim istakama. Žbuka je obojana, uvijek u nekoliko boja kako bi se naglasili pojedini arhitektonski elementi. Boje su najčešće bijela, žuta i svijetloplava, rjeđe smeđa ili siva. Plavom se bojala unutrašnjost niše s raspelom, kao u Adamovcu gdje je plava pozadina križa oslikana zlatnim zvjezdicama, simbolizirajući nebo.

Najstariji ovakav poklonac u Prigorju je u Kašini. Izgrađen je 1926. godine. Smješten je uz glavnu cestu, na malom trokutastom otoku na raskrižju sa sporednim ulicama, između dvaju stabala, tvoreći zanimljivu ambijentalnu cjelinu. Uz središnje smješteno raspelo u niši, na postamentima sa svake strane nalaze se kipovi dviju svetica.

Ovaj tip poklonca susrećemo na cijelom području Prigorja, a isti se obrazac gradnje koristi i danas. Zanimljiva je priča o pokloncima u Glavnici Gornjoj i Glavnici Donjoj. Njih povezuje staro drveno raspelo koje se nalazilo na obje lokacije prije gradnje ovih poklonaca. Kada se 1938/39. godine gradio poklonac u Glavnici Donjoj, raspelo je premješteno u Glavnicu Gornju i tamo je stajalo sve do 1991. godine. Tada je na tom mjestu izgrađen poklonac po uzoru na spomenute starije poklonce.

Kašina

Adamovec

Blaškovec

Lužan

Među malom sakralnom arhitekturom Prigorja možemo spomenuti nekoliko starijih građevina koje se od ostalih istovremenih izdvajaju po svojim originalnim oblicima.

U selu Laktec nalazi se kapelica-poklonac izgrađena 1935. godine. U to se vrijeme u Prigorju ne grade takve male kapelice otvorenog tipa. S ulazne i bočnih strana ima lučno nadsvođene otvore, a iznad ulaza izdiže se zvono na preslici. U unutrašnjosti je, slično kao na pokloncima iz toga vremena, raspelo smješteno u ostakljenoj niši.

Kapelicu-poklonac s raspelom na ulazu u Vugrovec izgradili su mještani Vugrovca 1941. godine. To je četverougaoni objekt koji čine četiri masivna stupa povezana otvorenim lukovima. Zidovi iznad lukova završavaju trokutastim zabatima. U unutrašnjosti su stupovi povezani križnim svodom, a izvana se izdiže šiljati četveroslivni krović. Raspelo je smješteno na zidu između stražnjih stupova.

Na raskrižju u središtu sela Jesenovca nalazi se zidani poklonac trapezoidnog oblika s drvenim krovićem i polukružnom nišom u kojoj je smješteno raspelo.
Izvan sela Blaškovca na raskrižju poljskih putova ispod crkve Sv. Antuna nalazi se poklonac građen 1935. godine. Na ovećem betonskom postamentu smješten je limeni "ormarić" s ostakljenim vratima u kojem se nalazi drveno raspelo.

Na izlazu iz Drenove Gornje, na raskrižju poljskih putova snimili smo mali zidani poklonac okružen stablima obraslim bršljanom. O njemu nismo mnogo doznali, no stariji ljudi u selu pretpostavljaju da je poklonac izgrađen tridesetih godina prošlog stoljeća. Po svemu posebna mala građevina, za razliku od drugih poklonaca koji uglavnom imaju raspelo, ovaj poklonac ima ostakljene niše u kojima su smješteni kipovi. U gornjoj su niši kipovi Marije te Isusa (Srce Isusovo) i Marije (Srce Marijino), a u donjoj se nalazi kip Marije koja na rukama drži Krista skinutog s križa (Pieta). Gornju nišu uokviruje natpis: Ja sam bez grijeha začeta.

Novija izgradnja i obnova

Usprkos suvremenom načinu života, u Prigorju je tradicija podizanja malih sakralnih objekata jaka i danas. Vidimo to ne samo po broju sačuvanih starih raspela, poklonaca i kapelica, nego i po brojnim novim građevinama. I danas ljudi smatraju potrebnim u svojem selu imati neki znamen pobožnosti, u prvom redu iz vjerskih razloga, ali i zbog očuvanja tradicije. Vrijednost ovoga običaja je i u tome što se u akciji gradnje ili obnove okuplja lokalno stanovništvo, kao što je to bilo i nekad. Za nove izgradnje najčešće se uređuje i širi prostor oko objekta, čime se stvara mjesto okupljanja i dobiva nova ambijentalna vrijednost.

Obrež Soblinečki

Gajec

Osim gradnje na novim lokacijama, kapelice se grade i na mjestima gdje su se prije nalazila raspela. Također ima više primjera gdje se stara raspela ili samo dijelovi poput tijela Krista postavljaju u novoizgrađenu kapelicu ili premještaju na novu lokaciju. Tako su mještani naselja Prekvršja 2007. izgradili kapelicu u koju su smjestili staro drveno raspelo iz 1940. godine.

Nakon što se staro raspelo u Blaguši zbog dotrajalosti drvenog križa uklonilo, mještani su odlučili izgraditi kapelu nešto dalje, na suprotnoj strani ceste. U novu kapelu pohranjeno je sačuvano tijelo Krista sa starog raspela.

U Paruževini, u blizini kurije Marochini, na mjestu starog drvenog raspela 2000. godine podignuta je kapelica, ali na žalost staro drveno raspelo nije sačuvano.

U selu Kučilovini staro raspelo iz 1906. zajedno s betonskim postamentom premješteno je na raskrižje kraj mosta kada je 1998. godine selo, na spomen drugog posjeta pape Ivana Pavla II. Hrvatskoj, odlučilo na tom mjestu izgraditi kapelicu Sv. Antuna Padovanskog.

Također je zanimljivo premještanje starog drvenog raspela iz Glavnice Donje u Glavnicu Gornju. Premješteno je 1938/39. kada je u Glavnici Donjoj izgrađen poklonac. U Glavnici Gornjoj stajalo je sve do 1991. godine kada su ga mještani zbog dotrajalosti drvenog križa odlučili zamijeniti pokloncem. Tijelo Krista sačuvano je i postavljeno je na novi mramorni križ u niši poklonca.

Potreba za sakralnim objektom u selu, ali nadamo se i svijest o očuvanju baštine, u posljednje je vrijeme potaknula obnovu raspela u Prigorju. Osim obnove raspela u Dobrodolu koja je bila poticaj za ovaj rad, možemo navesti još nekoliko primjera.

Glavnica Gornja

Raspelo u središtu naselja Oporovca koje je 1992. godine izrađeno prema starom raspelu iz 1914., o čemu govori i natpis urezan na križ. U Etnografskom muzeju u Zagrebu čuva se fotografija starog raspela. Snimio ju je istraživač Vladimir Tkalčić 1921. godine kada je obilazio sela na tom području.

Vidimo da su ukrasi na novom raspelu izvedeni gotovo identično kao na starom, koje je bilo i obojano. Posebno su zanimljivi izrezbareni modeli dviju crkava i oltara, a prema podacima iz Etnografskog muzeja radi se o granešinskoj crkvi i kapeli Sv. Križa. Staro raspelo imalo je još i dva fenjera te dva kipića, a limeni krović bio je ukrašen rozetama.

Poklonac u Glavnici Donjoj u Čergarovoj ulici podigli su žitelji sela 1946. godine. Obnovljen je 1995. i pritom je nadograđeno drveno krovište koje stoji na šest betonskih stupova kojim je cijelo raspelo natkriveno, štiteći tako od nevremena raspelo i mještane pri molitvi. Prije obnove poklonac je imao maleni zvonik koji je uklonjen, a novo zvono smješteno je u krovište.

U blizini, također u Glavnici Donjoj nedavno je obnovljen i dograđen poklonac iz 1938. godine, ali na žalost izvorni se izgled u velikoj mjeri narušio novom gradnjom.

Glavnica Donja,
snimljeno 1991. g., fototeka MPS

U novije vrijeme, 2000. godine obnovljen je i poklonac uz cestu koja vodi prema Vurnovcu. Tu je podignuto i drveno krovište koje ga natkriva, a zadnja i dvije bočne strane djelomično su zatvorene.

Vjerujemo da je naša prisutnost na terenu prilikom ovog istraživanja potaknula mještane nekih sela da nam se obrate za savjet prilikom obnove. Muzej je od svih ustanova koje se bave zaštitom kulturnog nasljeđa najprisutniji na lokalnom terenu i jedna od njegovih zadaća je suradnja s lokalnom zajednicom na očuvanju baštine, stoga imamo obvezu i želju pružiti pomoć svima koji nam se obrate.

Godine 2005. mještani Dobrodola poželjeli su temeljito obnoviti svoje raspelo, jedno od najstarijih raspela u Prigorju, pa su se za pomoć obratili Muzeju Prigorja. Namjera je bila da prostor oko raspela ponovno postane mjesto okupljanja mještana i da obnovljeno raspelo pridonese obogaćenju prostornog sadržaja naselja, prije svega oživljavanju tradicije.
Uz suglasnost Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode, koji je procijenio da se radi o spomeniku koji valja sačuvati, Muzej se prihvatio obnove raspela. Ono je obnovljeno prema pravilima konzervatorske struke, uz nužne zahvate kojima mu je vraćen izvorni izgled. U prosincu 2005. započeli su radovi, a završeni su u srpnju 2006. godine.
Iako svako raspelo, poklonac ili kapelica zahtijeva drugačiji pristup obnovi, ovisno o stanju, ali i mogućnostima lokalne zajednice, donosimo opširniji napis o tijeku konzervacije i restauracije raspela u Dobrodolu kako bi mještani koji se prihvate obnove uvidjeli načela kojima se treba voditi, a možda neke detalje zahvata i upotrijebili pri obnovi svojeg objekta.

Opće načelo konzervatorsko-restauratorske struke danas je očuvanje izvornog. Pri nužnim zahvatima koriste se materijali i tehnike što sličniji izvornima. Mještani, koji se u obnovu najčešće upuštaju bez konzultacija sa strukom, koji puta uvelike izmijene izgled objekta. U mnogim slučajevima javlja se potreba za uređenjem okolnog prostora. Tada treba obratiti pažnju da materijali i oprema (rasvjeta, klupe, popločenja, ograde), kao i raslinje novouređenog prostora budu primjereni. Znači, poželjno je izbjegavati materijale poput PVC-a, inoksa, keramičkih pločica i sl. te pretjerano raskošni izgled, koji nije skladu s ambijentom i namjenom.

Obnova raspela u Dobrodolu

Početkom dvadesetog stoljeća, 1915. godine u selu Dobrodolu, koje pripada župi Vugrovec, zadruge Samec, Meglaj, Puđak i Ratko udružile su svoja sredstva i rad i dogovorile zajedničko podizanje raspela. Zemljište na kojem je raspelo podignuto pripadalo je zadruzi Samec. Drvo hrasta za izradu križa posječeno je u zadružnoj šumi. Samouki tesari Lovro i Andro Puđak izradili su križ, a u radovima su sudjelovali svi stanovnici Dobrodola. Trolisni metalni pokrov raspela izradio je limar Žerjav, a pretpostavlja se da je on izradio i kovanu ogradu oko raspela. Kip Krista naručen je i kupljen u Zagrebu. Raspelo je u prošlosti obnavljano dva puta, a popravljali su ga stanovnici sela.

Raspelo prije obnove

Raspelo je podignuto na raskrižju putova u nekadašnjem središtu sela, a danas se zbog velike izgradnje novih kuća tijekom druge polovice dvadesetog stoljeća, nalazi u njegovu gornjem dijelu. U širem okruženju raspela još se uvijek nalazi više drvenih kuća i cijelih okućnica.

Rezbareni drveni križ visok 4,80 metra bio je uglavljen u betonski postament i ograđen ogradom od kovanog željeza s vratima na prednjoj strani. Na križu je uz godinu izrade (1915.) izrezbaren i motiv kaleža. Završeci poprečne grede križa (antena) imaju oblik trolista. Iznad tijela Krista koje je lijevano u metalu, nalazi se pločica s natpisom INRI. Raspelo je natkriveno limenim krovom u obliku trolista. Izvorno su se na križu s lijeve i desne strane nalazila dva fenjera, od kojih su preostale ukrasne rozete na koje su bili pričvršćeni nosači.

Zbog napuknuća betonskog bloka križ se nagnuo približno 5%. Oborinske vode koje su se slijevale u ležište križa položenog izravno u zemlju, uzrokovale su truljenje drva i propadanje križa.
Lim krovića bio je vrlo oštećen korozijom. Na tijelu Krista vidljivi su tragovi nekadašnjih premaza. Ograda od kovanog željeza bila je u relativno dobrom stanju, no betonski zidić je propao.

Restauratorsko-konzervatorski radovi

Program obnove obuhvaćao je restauraciju i konzervaciju raspela, izradu novog betonskog postamenta, konzervaciju postojeće ograde od kovanog željeza te uređenje okoliša.

Nakon otvaranja betonskog bloka postamenta ustanovljeno je da je križ položen izravno u zemlju, pa je taj istrunuli dio, dužine gotovo jedan metar, trebalo zamijeniti novim drvom. Za tu je svrhu nabavljena odležana i impregnirana hrastovina, pripremljena za izradu željezničkih pragova. Za pojačanje spojeva starog i novog drva korištena je čelična ploča dužine 1,20 m koja je umetnuta sa stražnje strane križa.

Najgornji, ljuskavi sloj drva je skinut, drvo je učvršćeno, a na mjestima većih oštećenja morali su se umetati komadi novog drva. Rekonstruirane su manje raspukline i rezbareni ukrasi. Po saniranju cijelog križa, drvo je zaštićeno zaštitnim premazima za vanjske uvjete.

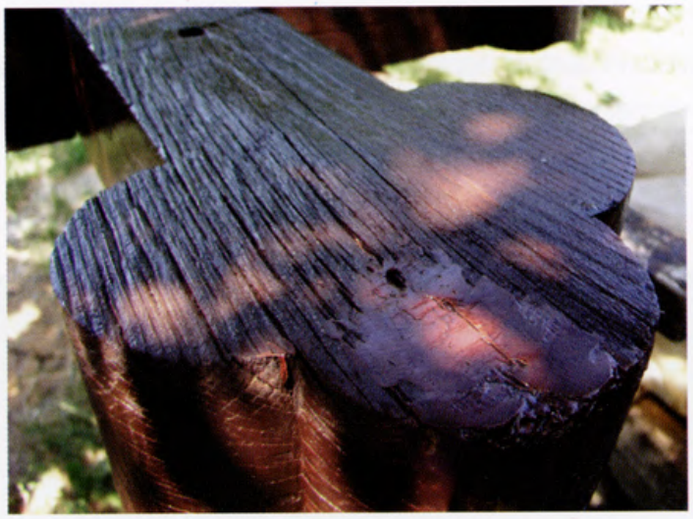

Zbog velikih oštećenja cijelog limenog krovića, po uzoru na izvornik izrađen je novi.
U izradi novih dijelova korištene su iste tehnike kao pri izradi izvornika. Lim je rezan ručno, škarama. Da bi se dobili oblici i ukrasi identični izvorniku, trebalo je izraditi odgovarajuće alate za oblikovanje lima.

Figura Krista očišćena je pjeskarenjem, kao i ostali ostali metalni dijelovi (pločica s natpisom INRI, rozete za pričvršćivanje fenjera, veliki čavli, vijci i matice). Očišćena površina obojana je zlatnom bojom za metal i premazana zaštitnim lakom.

Da bi restaurirano raspelo moglo biti postavljeno i zaštićeno od vlage u zemlji, cijelu je staru betonsku konstrukciju bilo nužno zamijeniti. Za izolaciju protiv vlage, novoizrađeno betonsko postolje premazano je zaštitnom tekućinom i načinjeni su otvori za odvodnju oborinskih voda. Ogradu od kovanog željeza bilo je potrebno samo očistiti i zaštititi. Pri betoniranju zidića ugrađene su metalne pločice na koje je ograda zavarena.

Na bočnim stranama križa nalazila su se dva fenjera. Od njih su preostale samo dvije ukrasne rozete s alkom u koju se umetao držač za fenjer. Po sjećanju starijih stanovnika izrađeni su nacrti za držače u koje su umetnuti novi fenjeri. U fenjere je provedena rasvjeta (tinjalice) spojena na rasvjetni stup.

Zapušteni okoliš raspela, zarastao u grmlje i divlje voćke iskrčen je i uređen, a s prednje strane raspela postavljena je pristupna staza. Rasvjetni stup koji je narušavao vizuru spomenika, premješten je i na njega je postavljen reflektor koji osvjetljava raspelo.

Raspelo u Dobrodolu pojedinačno je zaštićeno kulturno dobro upisano pod registarskim brojem Z-3935 u Listu zaštićenih kulturnih dobara, Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Na blagdan Sv. Mihovila zaštitnika župe, 29. rujna 2006. godine, kraj raspela je održana misa na kojoj je župnik iz Vugrovca, velečasni Filip Lucić posvetio raspelo. Uz misu je organizirana i proslava za mještane i njihove goste.

Literatura

1. Anđela Horvat: Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međimurju, Zagreb 1956.
2. Anđela Horvat: Barok u Hrvatskoj, Liber, Zagreb 1982.
3. Sanja Cvetnić: Loytre za ray nebeszki (Lojtre za raj nebeski), Križna drva i kapelice u Turopolju, ArTresor naklada, 2002.
4. M. Habdija: Križevački križevi, Gradski muzej, katalog izložbe, Križevci 2005.
5. Branko Fučić: Ars non idonea, Bulletin Odjela VII. za likovne umjetnosti JAZU, god. VII, br. 2. Zagreb, 1959.
6. Marija Ivetić: Stari znameni, kapelice i javna raspela središnje Istre, Pazin, Etnografski Muzej Istre, katalog izložbe, 1995.
7. Petra Feletar: Raspela čuvaju Međimurje, 1995.
8. Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, Sveučilišna naklada Liber, Kršćanska sadašnjost, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb 1979.
9. J. Chevalier - A. Gheerbrant: Rječnik simbola, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1987.

Katalog

1. VUGROVEC

Župa: Vugrovec
Lokacija: Raskrižje na ulazu u selo.
Opis: Kapelica-poklonac s raspelom. Četverougaoni objekt čine četiri masivna stupa povezana otvorenim lukovima. Zidovi iznad lukova završavaju trokutastim zabatima. U unutrašnjosti su stupovi povezani križnim svodom, a izvana se izdiže šiljati krović na četiri vode. Raspelo s betonskim križem smješteno je na zidu između stražnjih stupova. Tijelo Krista lijevano je od metala. Između stupova je ograda od kovanog željeza.
Natpis: JA SAM PUT ISTINA I ŽIVOT!
Ovo jubilarno raspelo sagradiše župljani vugrovečki u spomen 1300. god. veza Hrvata sa sv. Crkvom 1941. godine.

1.

2.

2. VUGROVEC GORNJI

Župa: Vugrovec
Lokacija: Vugrovečka ulica, kraj odvojka za planinarski dom.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od betona, a tijelo Krista lijevano je od metala.
Podaci kazivača: Podigli su ga mještani prije desetak godina. Na istom se mjestu nalazilo staro drveno raspelo (fotografija snimljena 1991. godine nalazi se u dokumentaciji Muzeja Prigorja).
Kazivači: Neimenovani

3. VUGROVEC GORNJI

Župa: Vugrovec
Lokacija: U blizini planinarskog doma, uz planinarsku stazu.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od drveta, a tijelo Krista lijevano je od metala. Natkriveno je polukružnim limenim krovićem. Obnova raspela je u tijeku, oko križa je sazidan betonski okvir i opločen mramorom, a unutrašnjost ispunjena zemljom. Željezna ograda je demontirana.

3.

4.

4. DOBRODOL

Župa: Vugrovec
Lokacija: Raskrižje u nekadašnjem središtu sela.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od drveta, a tijelo Krista lijevano je od metala. Raspelo je natkriveno ukrasnim limenim krovićem oblika trolista. Uspravna greda križa ukrašena je izrezbarenim profilacijama i motivom kaleža. Urezana je godina gradnje, 1915., a pri dnu inicijali L. i A. P. (tesara Lovre i Andre Puđaka). Horizontalna greda završava trolisnim hastama.
Podaci kazivača: Raspelo su podigli mještani Dobrodola, a izradili lokalni majstori. Lik Krista kupljen je u Zagrebu. Raspelo je obnavljano tri puta.
Kazivači: Obitelj Čavlović

5. ŠIMUNČEVEC

Župa: Vugrovec
Lokacija: Raskrižje u središtu sela.
Opis: Poklonac s raspelom. Izrađen je od betona, na masivnom postamentu. Križ smješten u plitkoj niši izrađen je od betona, a tijelo Krista lijevano je od metala. Na postamentima s obiju strana raspela nalaze se kipići Majke Božje. Po gornjem rubu raspoređena su tri betonska križa. Poklonac je ograđen ogradom od kovanog željeza, i do njega vodi staza od betonskih ploča. Okoliš je hortikulturno uređen i ograđen živicom od šimšira.
Natpis: 1935.
Podaci kazivača: Poklonac je izgrađen na zadružnoj zemlji, a gradio ga je zidar Josip Meglaj. Ogradu je izradio kovač iz Kobiljaka.
Kazivači: Stjepan Fiolić

5.

6.

6. ĐURĐEKOVEC

Župa: Vugrovec
Lokacija: Raskrižje u središtu sela.
Opis: Raspelo - masivni križ i postament izrađeni su od mramora. Tijelo Krista većih dimenzija lijevano je u metalu. Na podnožju je uklesan motiv pletera, zlatno obojan. Na kameno popločenje iza raspela nastavlja se zidić koji ga odvaja od okolnog zemljišta, a u podnožju je posađeno cvijeće. Raspelo je rad akademskog kipara Branka Kelčeca.
Podaci kazivača: Raspelo je podignuto 2006. godine
Kazivači: Branko Kelčec

7. PARUŽEVINA

Župa: Vugrovec
Lokacija: Uz cestu, u blizini kurije Marochini.
Opis: Kapelica s raspelom. Predvorje s dvoslivnim krovom ima otvoren ulaz s niskim vratima od kovanog željeza i na bočnim stranama prozore s vitrajima. U krovištu iznad svetišta smješteno je zvono. Drveno raspelo s tijelom Krista lijevanim od metala nalazi se u niši na stražnjem zidu.
Podaci kazivača: Kapelica sv. Križa podignuta je na mjestu starog drvenog raspela iz 19. st. Projektirao ju je arhitekt Aldo Marochini.
Natpis: Kapela Sv. Križa; napravljena od mještana Paruževine i prijatelja;
posvetio preuzvišeni nad. Bozanić 16. 10. 2000.
Kazivači: Neimenovani

7.

8.

8. PREKVRŠJE

Župa: Vugrovec
Lokacija: Na raskrižju, Prigorska ulica.
Opis: Kapelica s raspelom, ima dvoslivni krov i zvonik na sljemenu. Na ulazu su vrata od kovanog željeza. U kapelici se nalazi staro raspelo iz 1940. godine. Križ je izrađen od drveta, a tijelo Krista lijevano je od metala.
Natpis: 1940. (na križu)
Podaci kazivača: Kapelicu su podigli mještani 2007. godine na mjestu gdje se nekada nalazilo raspelo. Akciju izgradnje kapelice vodio je Mjesni odbor naselja Prekvršje.
Kazivači: Neimenovani

9. KUČILOVINA

Župa: Vugrovec
Lokacija: Uz cestu u središtu sela.
Opis: Kapelica građena u dvije faze. Pri obnovi joj je sprijeda dograđeno ostakljeno predvorje sa zvonikom. U svetištu se nalazi slika sv. Ante Padovanskog.
Natpis: Ova kapelica utemeljena je god. gospodnje 1906. Njezinu obnovu započeo je župnik Drago Žnidarčić, a završio je župnik Pavao Šatrak sa donatorima mještanima Valent Puškec Ivanov, Franjo Blažinović Antunov i Ivan Blažinović Stjepanov. Posvetio ju je Kardinal dr. Franjo Kuharić dne. 22. 11. 1998, kao spomen na drugi dolazak sv. oca Pape Ivana Pavla II. u Hrvatsku kada je proglasio blaženim dr. Alojzija Stepinca
Podaci kazivača: Kapelica sv. Antuna Padovanskog izgrađena 1998. godine na mjestu starog raspela (vidi 10.), a dograđena je 2006. godine.
Kazivači: Neimenovani

9.

10.

10. KUČILOVINA

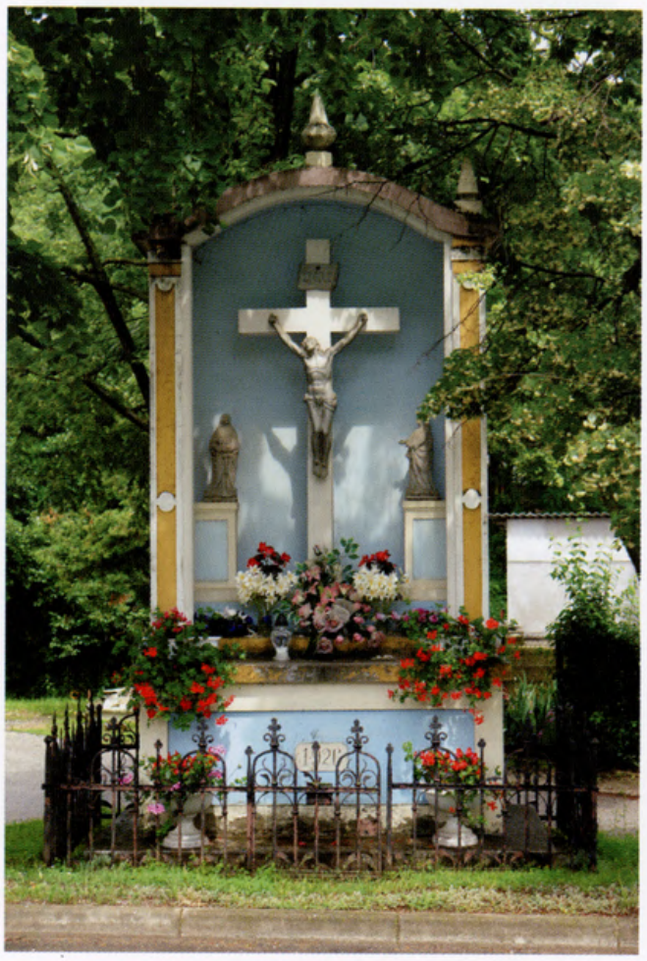
Župa: Vugrovec
Lokacija: Na raskrižju, kraj mosta.
Opis: Metalno raspelo smješteno je na betonskom postamentu. Križ je u cjelosti izrađen od kovanog željeza. Sjecište križa i obruč oko njega te luk koji spaja krakove križa ukrašeni su stiliziranim cvjetovima. Tijelo Krista lijevano je od metala. Raspelo je ograđeno metalnom ogradicom.
Natpis: 1906. (na postamentu)
Podaci kazivača: Raspelo je izgradio Stjepan Benčec 1906. godine, na mjestu današnje kapelice sv. Antuna Padovanskog. Premješteno je na sadašnje mjesto zajedno s betonskim postamentom 1998. godine.
Kazivači: Neimenovani

11. ŠILETIĆI

Župa: Vugrovec
Lokacija: Šimunčevečka cesta, na raskrižju, izvan naselja.
Opis: Raspelo natkriveno drvenom konstrukcijom s dvoslivnim krovištem i ogradicom s triju strana. Križ je izrađen od drveta, a tijelo Krista lijevano je od metala. Raspelo se nalazi ispod strehe, na niskom mramornom podnožju.

11.

12.

12. KAŠINA

Župa: Kašina
Lokacija: Kašina Gornja, Ulica Ivana Mažuranića, na raskrižju.
Opis: Poklonac s raspelom. Križ izrađen od betona smješten je u plitkoj niši. S obiju strana križa na postamentima su dva manja kipa, Majke Božje i Marije Magdalene. Tijelo Krista lijevano je od metala. Poklonac je obojan plavom, žutom i bijelom bojom, a ograđen je niskom ogradom od kovanog željeza.
Natpis: 1926
Podaci kazivača: Podigli su ga mještani Kašine. Obnovljen je 1994. godine.
Kazivači: Stjepan Dokša, Branko Combaj

13. KAŠINA

Župa: Kašina
Lokacija: Kašina Gornja, Ulica Ivana Mažuranića, okretište autobusa.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od kamena, a tijelo Krista lijevano je od metala. Smješteno je na niskom mramornom postamentu.
Podaci kazivača: Raspelo je podigao Zvonko Podgorski. Na tom se mjestu nekada nalazila drvena kapela sv. Tome. Za vrijeme velikog potresa u Kašini 1905. godine kapelica je bila srušena do temelja.
Kazivači: Stjepan Dokša

13.

14.

14. PREPUŠTOVEC

Župa: Kašina
Lokacija: Na glavnoj cesti, u selu.
Opis: Kapelica-poklonac, otvorena s triju strana, s malenim zvonikom na dvoslivnom krovu. Na stražnjem zidu kapelice nalazi se slika crne Majke Božje s Isusom. Kapelica je s triju strana ograđena kovanom željeznom ogradom.

15. VURNOVEC

Župa: Kašina
Lokacija: Uz glavnu cestu, izvan sela.
Opis: Poklonac s raspelom, pri obnovi je oko njega izgrađena otvorena drvena kapelica s malim zvonikom. Križ je izrađen od drveta, a tijelo Krista lijevano je od metala.
Natpis: Obnovljeno 2000. godine

15.

16.

16. GAJEC

Župa: Kašina
Lokacija: Uz glavnu cestu, na raskrižju s Ulicom Stjepana Vojnovića.
Opis: Kapelica s raspelom. U svetištu se nalazi raspelo s drvenim križem i tijelom Krista lijevanim od metala te kipovi kardinala Stepinca i crne Majke Božje Bistričke s malim Isusom. Na bočnim su zidovima dva vitraja. Na lijevom je prikaz Majke Božje s malim Isusom, a na desnom kardinala Stepinca. Rad su akademskog kipara Ivana Kujundžića.
Natpis: Kapelica blaženog kardinala Stepinca. Kamen temeljac posvetio je biskup msgr. Josip Mrzljak 2002. godine.

17. BLAGUŠA

Župa: Kašina
Lokacija: Uz cestu, na ulazu u selo.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od betona i nalazi se na niskom betonskom postamentu. Tijelo Krista lijevano je od metala. Raspelo je smješteno na uzdignutom terenu uz cestu i ograđeno je niskom metalnom ogradicom.
Podaci kazivača: Podigli su ga mještani, vjerojatno 30-ih godina prošlog stoljeća. U blizini se nalazilo staro drveno raspelo. Srušeno je nakon izgradnje kapelice na suprotnoj strani ceste koju su mještani podigli 1990. godine. Tijelo Krista sa starog raspela pohranjeno je u novu kapelicu.
Natpis: Hvala Isuse
Kazivači: Ivan Hržek

18.

17.

18. JESENOVEC

Župa: Kašina
Lokacija: Raskrižje u središtu sela.
Opis: Poklonac s raspelom, smještenim u polukružno nadsvođenoj niši i dvoslivnim drvenim krovićem. Križ je izrađen od drveta, a tijelo Krista lijevano je od metala.
Podaci kazivača: Raspelo su podigli mještani Jesenovca četrdesetih godina prošlog stoljeća.
Kazivači: Neimenovani

19. KAŠINSKA SOPNICA

Župa: Kašina
Lokacija: Izvan mjesta, Sopnička ulica, prema Petrušima.
Opis: Kapelica, zidana s drvenim krovištem, otvorena s triju strana. U unutrašnjosti, na stražnjem zidu nalazi se reljef s prikazom krštenja Kristova. Reljef je djelo akademskog kipara Branka Kelčeca.
Natpis: Kapelica Sv. Ivana Krstitelja MCMXCV; U ime Oca i Sina i Duha Svetoga; Sagradio Ivan Maljak, 24. 6. 1995.

19.

20.

20. PLANINA DONJA

Župa: Kašina
Lokacija: Uz cestu, u dvorištu privatne kuće.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od betona, a tijelo Krista lijevano je od metala.

21. ŽERJAVINEC

Župa: Kašina
Lokacija: Soblinečka cesta.
Opis: Raspelo manjih dimenzija smješteno je na visokom izduženom postamentu zidanom od kamena, na kojem se sprijeda nalazi manja ostakljena polukružna niša s kipom Majke Božje koja drži Isusa. Križ je izrađen od druge vrste kamena, a tijelo Krista lijevano je od metala. Raspelo je ograđeno betonskom ogradom.

21.

22.

22. MORAVČE

Župa: Moravče
Lokacija: Raskrižje kraj crkve sv. Trojstva, na zemljištu stare škole.
Opis: Raspelo je lijevano od metala na proboj s vegetabilnim ukrasima i figurom anđela u proširenom donjem dijelu. Tijelo Krista lijevano je zasebno. Na višedijelnom kamenom postamentu nalazi se natpis.
Natpis: Po brigi Vatroslava Staduara skolnik u Moravču
Podaci: Podignuto sredinom 19. stoljeća, u vrijeme učitelja Vatroslava pl. Štaduara, vlastelina omiljskog (M. Nadu, Povijest školstva u Sesvetskom prigorju).

23. GLAVNICA GORNJA

Župa: Moravče
Lokacija: Na raskrižju, Gajeva ulica.
Opis: Poklonac s raspelom u niši. Građen je po uzoru na raspela tridesetih godina prošlog stoljeća. Križ je izrađen od mramora, a tijelo Krista lijevano je od metala.
Podaci kazivača: Podigli su ga mještani 1992. godine. Na istom se mjestu prije nalazilo drveno raspelo koje je 1938. godine na tu poziciju premješteno iz Glavnice Donje. Kod rušenja starog raspela tijelo Krista je sačuvano i postavljeno je na križ novog raspela.
Kazivači: Vinko i Zdenko Kašnar

23.

24.

24. GLAVNICA GORNJA

Župa: Moravče
Lokacija: Na raskrižju, izvan sela, kraj kapele Krista Kralja.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od betona,a tijelo Krista lijevano je od metala i smješteno u srcolikom limenom okviru. Natkriveno je limenim krovićem.
Natpis: 14/11 1988. (datum obnove)
Podaci kazivača: Godina podizanja raspela je nepoznata, a podigli su ga mještani. Betonski križ postavljen je 1988., nakon što je stari drveni izgorio, a svi metalni dijelovi vraćeni su na novi križ.
Kazivači: Valent Kašnar

25. GLAVNICA DONJA

Župa: Moravče
Lokacija: Čergareva ulica.
Opis: Poklonac s raspelom. Zidani, otvoren s triju strana sa stupovima koji nose ravni krović. Raspelo je smješteno u niši na stražnjoj stijeni. Križ je od betona, a tijelo Krista lijevano je od metala. Poklonac je obnovljen 1995. godine, i pritom je nadograđeno drveno krovište na šest betonskih stupova. Na krovištu je sagrađen novi zvonik.
Natpis: Na čast i slavu Spasitelja, podigli žitelji Čergara
Podaci kazivača: Podigli su ga Mio Čergar i Slavko Frenčak 1946. godine. Poklonac je izrađen u Zagrebu u Ilici 110. Gotovi dijelovi dopremljeni su u selo, gdje su spojeni u cjelinu. Do 2001. godine misa se služila u desetom mjesecu.
Kazivači: Vinko Čergar

25.

26.

26. GLAVNICA DONJA

Župa: Moravče
Lokacija: Uz glavnu cestu.
Opis: Poklonac s raspelom, smještenim u ostakljenoj niši. Uz raspelo su smještena dva kipa: lijevo Marija s malim Isusom u naručju i desno Josip s malim Isusom. Obnovljen je u novije vrijeme i nadograđen većim objektom otvorenim sprijeda. Na bočnim stranama ugrađeni su PVC prozori. Stari zvonik je srušen i zamijenjen novim. Prostor pred raspelom popločan je keramičkim pločicama. Ograda je od kovanog željeza.
Podaci kazivača: Poklonac je podignut 1938. – 1939. na mjestu drvenog raspela koje je tada premješteno u Glavnicu Gornju (vidi 21.).
Kazivači: Vinko Kašnar

27. ADAMOVEC

Župa: Moravče
Lokacija: Raskrižje Ulice D. Domjanića i Ulice kneza Adama.
Opis: Poklonac s raspelom u plitkoj ostakljenoj niši. Sprijeda su dva stupa, a bočne strane su također ostakljene. Križ je betonski, a tijelo Krista je lijevano od metala i oslikano. Križ je ukrašen vijencem od umjetnog cvijeća. Niša je obojana plavo s naslikanim zlatnim zvjezdicama. Uz prednji rub ravnog krova uzdiže se polukružna luneta sa zrakama i križem na vrhu, a sa strane su četvrtaste istake.
Natpis: 1930.

27.

28.

28. BEŠTAKI

Župa: Moravče
Lokacija: U dvorištu obitelji Beštak, u središtu sela.
Opis: Raspelo - betonski križ na kojem se nalazi srcoliko oblikovan limeni okvir s krovićem povrh njega. U okviru je tijelo Krista izrađeno od drveta.
Podaci kazivača: Raspelo je podigao Nikola Beštak oko 1900. godine. Nakon što je drvo dotrajalo, drveni je križ zamijenjen betonskim, a na njega su vraćeni svi metalni dijelovi i tijelo Krista. U blizini, na mjestu kapelice podignute 1968. godine, nekad je stajalo staro drveno raspelo, također iz vremena oko 1900. godine.
Kazivači: Obitelj Beštak

29. BELOVAR

Župa: Moravče
Lokacija: Zagrebačka cesta.
Opis: Betonsko raspelo s masivnim postamentom na kojem se nalazi trodijelna niša s kipovima Marije, sv. Franje i Josipa s malim Isusom. Raspelo je ograđeno betonskom ogradom, s metalnim vratima na ulazu. Na gornjoj gredi ograde nalazi se natpis ispisan kamenčićima utisnutim u beton. Tijelo Krista lijevano je od metala i obojano.
Natpis: Izradili T. Bastalić i J. Bukal i drugi 1908.; sveta slika sela Belovar (na ogradi)
Podaci kazivača: Zemlju za izgradnju raspela dao je Josip Bukal, koji se sa svojim prijateljima zavjetovao da će po sretnom povratku iz rata podići raspelo. Domaći majstor zidar Tomo Bastalić sagradio je raspelo. Mještani Belovara 2007. godine obnovili su raspelo.
Kazivači: Zdravko Bukal

29.

30.

30. LUŽAN

Župa: Moravče
Lokacija: U dvorištu obitelji Stjepana Kovačeca.
Opis: Nova kapelica s velikim metalnim vratima i prozorima oblikovanim u "gotičkom" stilu. Zid oko ulaza ukrašen je reljefno izvedenim anđelima i cvjetnim motivima, lijevanim od betona i obojanim.

31. LUŽAN

Župa: Moravče
Lokacija: Raskrižje Zeliṇske i Zagrebačke ulice.
Opis: Poklonac s raspelom u niši, s dva stupa sprijeda. Na krovu se uz prednji rub nalaze tri križa, dva na uglovima i jedan veći na postamentu u sredini. U zatvorenoj ostakljenoj niši je drveni križ s tijelom Krista lijevanim od metala. Poklonac je ograđen niskom ogradom od kovanog željeza. Širi prostor oko raspela također je ograđen, a od ulaza, na kojem su dva ukrasna betonska stupa i vrata od kovanog željeza, do poklonca vodi popločana staza.
Natpis: Faljen Isus i Marija; 1936.
Podaci kazivača: Poklonac je podignut sredstvima i zalaganjem mještana 1936. godine, na zajedničkoj zemlji. Majstor zidar bio je Petar Podrugač – Bidonija.
Kazivači: Neimenovani

31.

32. BLAŠKOVEC

Župa: Moravče
Lokacija: Uz raskrižje, na ulazu u selo.
Opis: Poklonac s raspelom u niši, s dva stupa sprijeda. Uz prednji rub ravnog krova nalaze se dva četvrtasta ukrasa na uglovima, a u sredini se izdiže ostakljena betonska niša s kipom Majke Božje. Raspelo u ostakljenoj niši ukrašeno je vijencem od umjetnog cvijeća. Poklonac je obojan plavom, žutom i bijelom bojom te je ograđen niskom ogradom od kovanog željeza. Širi prostor oko raspela ograđen je betonskom ogradom.
Natpis: Faljen Isus i Marija; 1936.
Podaci kazivača: Poklonac je građen 1936. godine. Pretpostavlja se da ga je gradio isti majstor kao i onaj u Lužanu, Petar Podrugač – Bidonija.

32. **Kazivači:** Neimenovani

33. BLAŠKOVEC

Župa: Moravče
Lokacija: Na izlazu iz sela, na raskrižju prema crkvi sv. Antuna.
Opis: Poklonac s raspelom. Križ i tijelo Krista izrađeni su od drveta, a smješteni su u limenom ''ormariću" s ostakljenim vratima. Betonski postament u donjem dijelu ima malu nišu. Tijelo Krista je oslikano.
Natpis: 1935.
Podaci kazivača: Za podizanje poklonca 1935. godine bio je zaslužan crkveni odbornik Nikola Podrugač, a zemljište za izgradnju dao je Đuro Perko. Majstor koji je radio limene dijelove bio je Đuro Horvat.
Kazivači: Neimenovani

34.

33.

34. GORNJA DRENOVA

Župa: Moravče
Lokacija: Na raskrižju u selu.
Opis: Poklonac s raspelom u plitkoj ostakljenoj niši. Izduženi prostor oko raspela ograđen je betonskom ogradom.
Podaci kazivača: Poklonac je sagrađen sedamdesetih godina prošlog stoljeća, na mjestu gdje se nekada nalazilo drveno raspelo.
Kazivači: Neimenovani

35. GORNJA DRENOVA

Župa: Moravče
Lokacija: Na raskrižju putova na izlazu iz sela.
Opis: Poklonac s dvije ostakljene niše, zidan od dva bloka, donjeg većeg i manjeg s trokutastim vrhom povrh njega. U donjoj niši je smješten kip Marije s mrtvim Kristom, a u gornjoj trodijelnoj nalaze se tri kipa, Marija u sredini i dvije svetice sa strane. Sa svake strane donje niše utisnuti su motivi svijećnjaka, a oko gornje niše teče natpis. Poklonac je obojan bijelom bojom, a detalji žutom i plavom.
Natpis: Ja sam bez grijeha začeta
Podaci kazivača: Ne zna se točno kada je građen, vjerojatno oko 30-ih godina prošlog stoljeća.
Kazivači: Neimenovani

35.

36.

36. OBREŽ SOBLINEČKI

Župa: Cerje
Lokacija: Na raskrižju pokraj imanja obitelji Kuzmić.
Opis: Zidana kapelica, s nišom za raspelo i s dvama bočnim polukružnim otvorima. Pokrivena je krovićem na dvije vode, na čijem se sljemenu nalazi mali zvonik. Uz raspelo izrađeno od drveta smještene su dvije slike, a u nišama kipovi Majke Božje Lurdske i sv. Franje Asiškog.
Natpis: Sagradili smo ovu kapelu kao zahvalu trojedinom Bogu za primljene darove po zagovoru gospe Lurdske. Bože čuvaj naš dom i domovinu Hrvatsku.
Podaci kazivača: Kapelu je podigao bračni par Kuzmić, na svojoj zemlji 1993. godine.
Kazivači: Stjepan i Barica Kuzmić

37. ŠIJAVRH

Župa: Cerje
Lokacija: Na raskrižju uz glavnu cestu.
Opis: Betonsko raspelo, na četverougaonom visokom postamentu. Na prednjoj strani postamenta nalazi se mala niša s kipićem Majke Božje. Oko raspela nalazi se betonska ograda, s metalnim vratima.
Natpis: Isuse, sjeti se nas – mi smo tvoji. Spomenik podiže Z. Z. Šijavrh 1932.
Podaci kazivača: Raspelo je podignuto na crkvenom zemljištu, a podigli su ga mještani Šijavrha. Misa se održava jedanput godišnje u nedjelju oko Velike Gospe. Raspelo je obnovljeno 1983. godine.
Kazivači: Franjo Antolković

37.

38.

38. DRENČEC

Župa: Cerje
Lokacija: Na raskrižju u središtu sela.
Opis: Raspelo - betonski križ je opločan mramorom, nalazi se na niskom postamentu.
Podaci kazivača: Raspelo je podigao Ivan Plušćec 1950. godine, a mramornu oplatu 2001. godine napravio je Ivan Kinder. Raspelo se nalazi na mjestu gdje je stajalo drveno raspelo iz 1929. godine.
Kazivači: Ladislav Bojničić

39. LAKTEC

Župa: Cerje
Lokacija: Na raskrižju u središtu sela.
Opis: Kapelica-poklonac s raspelom. Bočne strane otvorene su lukovima koji u donjem dijelu imaju nisku željeznu ogradu. Ulaz, također lučno zasvođen, potpuno je otvoren. Raspelo s drvenim križem smješteno je u plitkoj polukružnoj ostakljenoj niši. Raspelo je ukrašeno vijencima od umjetnih ruža. Krov je ravan, a iznad ulaza se nalazi zvonik. Fasada je obojana jarkom žutom bojom. Uz kapelicu se s obiju strana, u prostoru ograđenom metalnom ogradicom nalaze dva stabla hrasta koja oplemenjuju okoliš.
Podaci kazivača: Kapelicu su podigli mještani 1935. godine. Svake godine prve nedjelje u mjesecu lipnju, misu održava župnik Tonček Korpar iz župe Cerje.
Kazivači: Stjepan Kožić

39.

40.

40. SESVETSKI KRALJEVEC

Župa: Cerje
Lokacija: Sesvetska cesta, na raskrižju s odvojkom za autocestu.
Opis: Raspelo, križ i tijelo Krista izrađeni su od metala, obojani zlatnom bojom. Raspelo se nalazi na postamentu opločanom crnim mramorom.
Natpis: Gospodine Bože čuvaj nas; Ovaj Križ podiže Martin Kvesić 1993. g

41. SESVETE

Župa: Sesvete
Lokacija: Zagrebačka ulica, središte Sesveta.
Opis: Raspelo većih dimenzija, križ i tijelo Krista izrađeni su od klesanog betona. Postavljeno je na visoki postament od kamena, na nešto širem podnožju. Prostor oko raspela ograđen je ogradom od kovanog željeza.
Natpis: 641 – 1941 (uklesan na stražnjoj strani križa)
Podaci: Nedjelja, 3. Kolovoza 1941. - Svečano je blagoslovljeno novo raspelo na trgu pred župnim dvorom i općinom. Blagoslov je obavio domaći župnik uz asistenciju mladomisnika vlč. Mirka Dintera. Poslije svete mise poldanjice pošli smo u procesiji pred novo raspelo i župnik je uz prigodni govor obavio sam blagoslov.
Raspelo je iz naravnog kamena i to križ i corpus iz trogirskog mramora, a podnožje iz bizečkog kamena. Izrađeno je vrlo solidno. Izradio ga je i postavio gosp. Franjo Brancer, stručni učitelj klesarstva i kiparstva na Obrtničkoj školi u Zagrebu. Trošak je iznosio nešto preko 45000 din., a podmiren je dobrovoljnim darovima. Zemljišna zajednica Sesvete – Gajišće darovala je zemljište (89 č.hv.) na kojem je raspelo podignuto. Raspelo je vrlo lijepo, solidno a postavljeno je na uspomenu 1300 godišnjeg jubileja prvih veza Hrvata sa Svetom Stolicom Rimskom, a to znače i uklesane godine 641 – 1941. (prijepis iz spomenice župe, župnik Josip Šimecki)

Napomena: naknadno su utvrđene greške u podacima iz spomenice: križ i tijelo Krista izrađeno je od bračkog, a postament raspela od bizečkog kamena. Ime autora je Franjo Bramor (1888 – 21. 11. 1962.). Ovih se dana započelo s restauracijom raspela.

41.

42. KOBILJAK

Župa: Sesvete
Lokacija: Kobiljačka cesta, na raskrižju.
Opis: Veliko raspelo građeno je od betona i kulira. Na masivnom postamentu je ostakljena niša s kipom Marije Magdalene. Ograđeno je dvostrukom ogradom. Na stupovima unutrašnje ograde nalaze se ukrasni mjedeni fenjeri.
Natpis: Na postamentu se nalaze tri ploče s tekstom. Gospode, za života moga puta, tvoj svijetlio mi lik, pa zato u ovom selu gdje svjetlo ugledah tvoje dižem ti spomenik. 21. 1. 1872. - 1939. Franjo Jurinac, Ivanić Grad; A. Burić Ivanić Grad; Obnovili mještani Kobiljaka 2004.
Podaci kazivača: Raspelo je podignula obitelj Jurinac na spomen svojim precima koji su živjeli u selu Kobiljak. Na blagdan sv. Magdalene svetu misu održava župnik iz župe Kraljevec.
Kazivači: Marija Miletić

42.

43.

43. JELKOVEC

Župa: Sesvete
Lokacija: na raskrižju, u naselju.
Opis: Kapelica-poklonac sa zvonikom. Unutra se nalazi slika sv. Franje Asiškog.
Natpis: Sv. Franjo Asiški moli za nas
Podaci kazivača: Na tome mjestu, koje je nekad bilo središte sela, nalazilo se drveno raspelo, a srušeno je zbog dotrajalosti. Kapelica je zidana u novije vrijeme.

44. DUMOVEC

Župa: Sesvete
Lokacija: Na raskrižju u središtu naselja
Opis: Raspelo – križ je izrađen od drveta, a tijelo Krista lijevano je od metala.
Podaci kazivača: Podignuto je poslije Domovinskog rata oko 2000. godine. Za Uskršnje blagdane mještani se okupljaju oko raspela na blagoslov jela, a tom prilikom dolazi župnik iz Kraljevca.

45.

44.

45. DUMOVEC

Župa: Sesvete
Lokacija: Na raskrižju Bilogorske i Kalničke ulice.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od drveta, a tijelo Krista lijevano je od metala.
Podaci kazivača: Raspelo je podignuto je oko 1990. godine.
Kazivači: Neimenovani

46. NOVOSELEC

Župa: Granešina
Lokacija: Raskrižje u središtu mjesta.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od kulira, tijelo Krista manjih dimenzija lijevano je od metala. Raspelo je ograđeno betonskom ogradom, s vratima od kovanog željeza na prednjoj strani. U masivnom postamentu ugrađena je polukružna niša zatvorena ostakljenim vratima.
Natpis: 19. 4. 1935.
Kazivači: Ana Hudek

46.

47.

47. VELIKI VRH

Župa: Granešina
Lokacija: Na raskrižju .
Opis: Raspelo – križ je izrađen od drveta, a tijelo Krista lijevano je od metala. Natkriveno je limenim krovićem. Raspelo je naknadno pri obnovi usađeno u betonski postament tako da nedostaje donji dio križa. Po djelomično vidljivim urezanim rezbarijama na križu možemo pretpostaviti da je na tom mjestu bila malena niša za svijeću i godina gradnje.

48. BRANOVEC

Župa: Granešina
Lokacija: Na raskrižju .
Opis: Raspelo – križ je izrađen od drveta, a tijelo Krista lijevano je od metala. Natkriveno je jednostavnim limenim krovićem. Ograđeno je metalnom ogradicom s triju strana.
Podaci kazivača: Raspelo je postavljeno 1990. godine. Podigli su ga Željko Puđek i Josip Slopić, a zemljište je darovao Zlatko Lovor.
Kazivači: Dragica Tarandek

48.

49.

49. GRANEŠINA

Župa: Granešina
Lokacija: Raskrižje Miroševečke i Sunekove ulice.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od drveta, a tijelo Krista lijevano je od metala. Natkriveno je jednostavnim limenim krovićem. Ograđeno je niskom metalnom ogradicom.

50. OPOROVEC

Župa: Granešina
Lokacija: Raskrižje Sunekove ulice i Ulice Oporovečki vinogradi.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od betona, a tijelo Krista lijevano je od metala. Natkriveno je jednostavnim limenim krovićem. Ograđeno je ogradicom od betonskih stupića i metalnih cijevi, s vratima na prednjem dijelu.
Podaci kazivača: Prema kazivanju, građeno je između tridesetih i četrdesetih godina dvadesetog stoljeća. Obnovljeno je prije četiri godine.
Kazivači: Agata Budak

50.

51.

51. OPOROVEC

Župa: Granešina
Lokacija: Raskrižje Ulice Oporovečki vinogradi i Varoške ulice.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od drveta, a tijelo Krista lijevano je od metala. Raspelo je napravljeno po predlošku starog raspela koje je stajalo na istom mjestu. Križ je bogato ukrašen rezbarijama po cijeloj površini. Na prednjoj strani križa nalaze se makete dviju crkava, jedna iznad druge i oltara u visokom reljefu. Natkriven je limenim krovićem.
Natpis: 1992. Podigli Ivan i Dragutin Đurđenić; Po križu iz 1914. Izradili J. Janeš i S. Junaković
Kazivači: Vladenka Kopjar

52. OPOROVEC

Župa: Granešina
Lokacija: Ulica Oporovečki vinogradi, na rubu naselja.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od drveta, a tijelo Krista lijevano je od metala. Na prednjoj strani križa izrezbaren je model crkve, a ispod njega je ostakljena niša u kojoj se nalazi kip Majke Božje. Križ je obojan žutom bojom, pojedini detalji bijelom i smeđom, a niša plavom bojom. Raspelo se održava, no nagnuto je na jednu stranu pa prijeti opasnost od rušenja.

52.

53.

53. OPOROVEC

Župa: Granešina
Lokacija: Ulica Oporovečki vinogradi.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od betona, a tijelo Krista lijevano je od metala. Natkriveno je jednostavnim limenim krovićem.
Podaci kazivača: Na istom se mjestu nalazilo drveno raspelo, podignuto oko 1930. godine. Prije desetak godina obnovljeno je i pritom je drveni križ zamijenjen betonskim, a tijelo Krista i krović očišćeni su i vraćeni na betonski križ.
Kazivači: Zlata Ilić

54. ČUČERJE -

Župa: Čučerje
Lokacija: Na raskrižju Jelšavečke i Čučerske ceste.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od betona, a tijelo Krista lijevano je od metala. Natkriveno je jednostavnim limenim krovićem.
Podaci kazivača: Građeno je između tridesetih i četrdesetih godina dvadesetog stoljeća. Obnovljeno je 1990. godine.
Kazivači: Agata Budak

54.

55.

55. ČUČERJE

Župa: Čučerje
Lokacija: Središte naselja, pokraj župne crkve pohoda Marijina.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od svijetlog kamena, s postamentom od crnog mramora. Tijelo Krista, lijevano od metala, obojano je „zlatnom" bojom.

56. IVANJA REKA

Župa: Ivanja Reka
Lokacija: Na raskrižju Ivanjorečke ceste i Ulice Rimski put.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od betona, a tijelo Krista lijevano je od metala.
Podaci kazivača: Raspelo je podignuto je 1934. godine.
Kazivači: Zvonko Carek

56.

57. IVANJA REKA

Župa: Ivanja Reka
Lokacija: Ivanjorečka cesta
Opis: Raspelo – križ je izrađen od drveta, a tijelo Krista lijevano je od metala.
Podaci kazivača: Raspelo je podignuto za vrijeme Domovinskog rata.
57. **Kazivači:** Zvonko Carek

58. HRUŠČICA

Župa: Ivanja Reka
Lokacija: Na raskrižju Ivanjorečke ceste i Bilogorske ulice.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od betona, a tijelo Krista lijevano je od metala. Krakovi križa na krajevima su zaobljeni, a korpus je većih dimenzija u odnosu na križ.
Podaci kazivača: Raspelo je podignuto 1930. godine.
Kazivači: Zvonko Carek

59.

58.

59. SVIBOVSKI OTOK

Župa: Ivanja Reka
Lokacija: Ivanjorečka cesta.
Opis: Raspelo – križ je izrađen od drveta, a tijelo Krista lijevano je od metala. Natkriveno je trokutastim limenim krovićem. Križ je ukrašen jednostavnim izrezbarenim ukrasima.
Natpis: 1936. KM (urezano na križu)
Podaci kazivača: Raspelo je podignuto je 1936. godine.
Kazivači: Zvonko Carek

Summary

The Christian tradition has placed the crucifixes at the crossroads and village paths, and they became the guardians of the crossroads, guideposts and a material proof of God's presence. Even today, they are recognizable details of the rural and suburban landscape. These are the places where, in passing, one stops for a short break and refreshment for the soul. The faithful pray beside them for themselves and their dear ones, seeking protection and peace.

We wish to represent this type of monuments, in order to stimulate the interest for the protection and preservation of this small, but important part of the heritage. Important because the placing of crucifixes is a century-old tradition which even today plays an important role in the lives of men and women, particularly in the village. The appearance of villages is largely changed today, the traditional architecture is preserved only in fragments, so that alongside major sacral buildings, the crucifixes represent rare clearly visible traces of the past in real space.

We recorded and photographed all objects of small sacral architecture – crucifixes and chapels, in the greater area of Sesvetsko Prigorje, both the older ones and those built in recent times. We gathered the data about the construction by talking to villagers who, upon seeing that we are photographing their crucifixes, gladly stopped by and remembered the times of their erection and events linked to their construction, as well as their neighbours who participated in that.

As we found out from informants, in the past crucifixes were a predominant sacral mark in almost every village. Due to their positioning alongside the roads, they are called "beside the road" (krajputaši). The older people in Prigorje often also call the crucifixes "the wood of the cross" (križno drevo). We presume that this expression is more archaic and related to wood as the material from which the crucifixes in Prigorje were made. In Prigorje, crucifixes were often located in small brick structures, which the local population also calls crucifixes, but also chapels. For the purpose of differentiating, in describing them we used the term poklonac ("the place where you bow down"), which has been used in professional literature for describing similar structures.

The majority of old crucifixes that we recorded in surveying the terrain were erected at the turn of the 19th into the 20th century. The oldest one for which the time of construction is documented is the one in Moravče near the old school and the parish church of the Holy Trinity, which was erected in mid-19th century. Among the older ones are also the metal crucifix in Kučilovina, erected in 1906, and the concrete crucifix in Belovar from 1908. The oldest existing wooden crucifix is in the village of Dobrodol, erected in 1915. According to information from villagers, the wooden crucifix in the village Paruževina which does not exist any more, but we have it documented on photographs, was erected in the 19th century.

The crucifixes reflect a great piety of the folk and a tradition that has been cultivated for centuries. As an expression of religious beliefs and the need of the people to cultivate the space, they are deeply embedded in the everyday life of the village. The locations on which these small marks of piety are erected are most often the crossings of roads in the centre of the village. Next in frequency are locations alongside the main road leading into the village. We also find them beside the churches and mountain paths, in vineyards, fields, even in courtyards. Some devout individuals erected them on their land, as a sign of thanks for the blessings received or as a memory of an event. Usually, however, they are being erected as a dedication of the entire village on a land donated by a certain family or belonging to communal households, and the expenses were shared. They were produced by local craftsmen – carpenters, bricklayers, blacksmiths, tinsmiths who projected their religious affiliation and their feeling for beauty into those objects. As they were often erected on the occasion of certain events that the village wanted to mark, we can perceive them also as chronicles of events, and by that very fact their role for the history of an area is all the more important. The motives of their erection, the event which preceded the building and people who were engaged in the building are still vividly present in the memories of informants.

The religious significance of crucifixes is not linked to daily liturgy. The mass is read only occasionally, on the festivity of the patron saint or some other church festivity, especially in villages which do not have a church or chapel. Apart from their religious significance, the crucifixes have a mundane role as a recognizable point in space and a place of gathering for various occasions, especially in villages where
there is no parish church. There the meetings take place by the crucifix. In such a way, they represent focal points for the residents who gather here to discuss the purely mundane, daily problems of the community.

We can especially single out the poklonci ("place where you bow down") with crucifixes built in the 1920s and 1930s, featuring a specific form very frequent in Prigorje. We came across such structures in Adamovec, Lužan, Blaškovac, Kašina, Drenova, Glavnica Donja, Glavnica Gornja and Vurnovec. In these small brick structures which the locals call crucifixes or chapels, the crucifixes are situated in a niche, frequently with a glass in front. The oldest structure of this type is the one in Kašina, built in 1926. It is situated by the main road, on a small triangular island, at the crossroads with secondary roads, between two trees, making an interesting ambient whole.

The tradition of erecting small sacral structures in Prigorje is strong even today, in spite of the modern way and pace of life. We perceive that not only in the number of preserved old crucifixes and chapels, but also by numerous new structures. Even today the people deem it necessary to have in their villages some mark of piety, in the first place for religious reasons, but also for the preservation of tradition. Although crucifixes are erected too, these structures by their form mainly resemble small chapels. The value of this tradition is that local population gathers together around a common purpose – the building or renovating of such a structure – just as it was in older times.

We believe that our presence on the terrain during these investigations motivated the residents of some villages to turn to us for advice when renovating their local "monument". Of all the institutions involved in the protection of cultural heritage the Museum is the most prominent on the local level and one of its tasks is the cooperation with the local community in the preservation of heritage. We therefore have the obligation and desire to offer help to all who turn to us.

Izdavač
Muzej Prigorja

Za izdavača
dr. sc. Vladimir Sokol

Autorica izložbe i kataloga
Dubravka Habuš Skendžić

Suradnica
Irena Vidošević

Fotografije
Irena Vidošević

Oblikovanje kataloga
Irena Vidošević, D. Habuš Skendžić

Lektorica i korektorica
Jadranka Varošanec

Prijevod sažetka
Agencija „Translator" (mr. Milivoj Vodopija)

Oblikovanje i računalna priprema izložbenih panoa
Slađana Latinović, Srećko Škrinjarić

Tehnička realizacija izložbe
Josip Kovačević

Priprema i tisak kataloga
Bijeli čarobnjak d.o.o.

Naklada
500 primjeraka

CIP zapis dostupan je u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 705337

ISBN 978-953-99397-7-7

Realizaciju izložbe i publikacije omogućio je: Grad Zagreb, Ured za obrazovanje, kulturu i šport.

Zahvaljujemo Udruženju obrtnika Sesvete na financijskoj potpori.

MUZEJ PRIGORJA
SESVETE

TRG
DRAGUTINA DOMJANIĆA 5
SESVETE